

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационния труд:

Влиянието на вида рамка за обучение върху нивото на социална тревожност, усещане за принадлежност и чувство за самоефективност сред четящите юноши с увреждания

Докторант: Дана Барак Харел.

Научен ръководител: проф. д-р П. Терзийска.

Рецензент: проф. д-р К. Караджова.

Със заповед № 1121 от 28.04.2021 на Ректора на Югозападния университет (ЮЗУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: Влиянието на вида рамка за обучение върху нивото на социална тревожност, усещане за принадлежност и чувство за само ефективност сред четящите юноши с увреждания.

Професионално направление: 1.2. Педагогика.

Област на висше образование: 1. Педагогически науки.

Докторска програма: Специална педагогика.

Автор на дисертационния труд: Дана Барак Харел, докторант на самостоятелна подготовка на обучение в катедра Управление на обучението и специална педагогика.

Представеният от г-жа Дана Барак Харел комплект материали е в съответствие с чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав.

Кратки биографични данни за докторанта.

Г-жа Дана Барак е специален педагог. Притежава ОКС бакалавър и магистър. Като такъв тя се реализира като лектор и педагогически съветник към катедрата по Специална педагогика в гр. Ораним (Израел). В тази връзка следва да се обърне внимание, че тя е преподавала на първокурсници дисциплината: Въвеждане в специалната педагогика.

В настоящия момент тя работи като специален педагог и преподава на ученици от седми до дванадесети клас. Като такъв тя има възможност да наблюдава и изучава проявите на социална тревожност и емоционално социалните аспекти при ученици с нарушения в ученето.

Г-жа Дана Барак има доста натрупан опит по отношение обучението както на деца без увреждане, така и на деца със специални образователни потребности (ДСОП). Изучава възможностите за развитие на ДСОП в условията на специалното и масовото училище. Въвежда парадигмата „рамка за обучение“, визираща приобщаващата масова среда.

Дана Барак е добре информирана за новостите в областта на специалната педагогика в редица европейски страни и реализира много иновации при обучението и развитието на ДСОП.

Оценка на актуалността и значимостта на научния проблем.

Дисертационният труд съдържа интересна, но в момента недостатъчно проучена информация за необходимостта от изучаване на връзките между приобщаващата среда (рамката на обучение) и нивото на социалната тревожност при ученици с нарушения в четенето. Паралелно с това се анализират възможностите за създаването на специална педагогическа и дидактическа организация за стимулиране на усещането

за принадлежност и чувството за самоефективност при юноши с нарушения в четенето.

Основен акцент в разработката е търсенето и намирането на адекватни подходи и стратегии, оказващи благоприятно влияние както върху образователното, така и върху емоционалното развитие на всички ученици.

Фактът, че в последните години в международен аспект броят на децата с нарушения в ученето нараства изключително много (в Израел около 80% от децата имат такива нарушения) поражда необходимостта от създаването на съвременни теоретически и практически решения, които да оптимизират процесите на обучение, социализация и интеграция на учениците с проблеми в четенето. Свързването на тази проблематика с нивото на социална тревожност, усещането за принадлежност и чувството за самоефективност, изисква от специалистите допълнителни компетенции и нови образователни модели и стратегии за работа.

От тази гледна точка избраната тема, както и целия дисертационен труд са значими, с много приложни аспекти за педагогическата теория и практика.

Оценки по формални показатели: обем, структура, оформление и изложение.

Разработката на Дана Барак като обем, структура и съдържание отговаря на изискванията за дисертационен труд на ОНС „доктор“ по формални показатели.

Структурата е класическа. Дисертацията е разработена върху 166 стандартни компютърни страници, от тях текст – 116 страници. Дисертационният труд включва увод, четири глави, констатации и изводи, дискусия, която съдържа обобщението и заключението,

библиография, включваща 209 заглавия на иврит и английски и 12 приложения.

Литературата е подбрана съобразно темата на дисертационния труд и в по-голямата си част е съвременна.

Разработката е технически много добре оформена, създаваща впечатление на задълбоченост както в теоретичните интерпретации, така и в анализите на резултатите.

Оценка и съдържание на дисертационния труд.

Във *въведението* се набелязват основните тенденции за приобщаването на ученици със специални образователни потребности (СОП), както и някои от моментите на експерименталната работа. Специално внимание се обръща на допълнителната рамка за обучение на ученици със СОП, включени в държавната образователна система. В тази част се лансират и някои от основните предположения за взаимоотношенията между социалната тревожност и чувството за самоефективност и принадлежност към училището и класа и тяхното отражение върху нарушенията в ученето.

В *първа глава* се прави анализ на литературните източници, които използва докторанта. Специална внимание се отделя на Закона за приобщаването в Израел и Наредбата за приобщаващото образование в България, на тяхното приложение и ефективност.

Професионално и компетентно докторантът представя същността и особеностите на нарушенията в четенето, социалните и емоционални характеристики на нарушенията при подрастващите ученици и на тази основа диференцира понятията „чувство за самоефективност“, „нужда от чувство за принадлежност“, „тревожност, социална тревожност“ и др.

Успоредно с това, тук се анализира и връзката между нарушение при четенето и социалната тревожност.

Във *втората глава* се представя дизайна на експерименталното изследване.

Отправната точка на експерименталното изследване е съществуването на две различни рамки в образователната система на Израел. Добро впечатление прави фактът, че още в тази част г-жа Дана Барак загатва за съществуването на връзка между типа образователна рамка и емоционалния опит на ученика. Тук се обосновават целта и задачите на изследването. Целта е амбициозна и е ориентирана към типа учебна рамка и нейното влияние върху емоционалните аспекти на нарушенията при четене. Задачите са конкретни, свързани с установяване на корелации между социалната тревожност и нарушенията в четенето. Формулираната хипотеза и подхипотези са логическо следствие от тях. Изследваните лица (64 на брой) са разделени на експериментална и контролна група. Ще добавя, че дългогодишният опит на г-жа Дана Барак като специален педагог и работата ѝ с деца със СОП оказва изключително голямо значение върху прецизността и обективността на формулираните хипотези и последвалите анализи. Тя добре познава състоянието на учебния процес и особеностите на социалната тревожност при подрастващи ученици с нарушения в четенето.

Инструментариумът на изследване включва психологически въпросник, който след това се подлага на количествен и качествен анализ.

В *трета глава* се представят констатации и изводи. Установява се, че хипотезите на изследване са частично потвърдени. Основните експериментални данни тук се подлагат на качествен анализ. Констатациите от изследването откриват корелации между емоционалните реакции на учениците с нарушения в четенето и рамката на обучение – специалното образование срещу приобщаването в редовното образование.

В *четвърта глава* се провежда дискусия относно експерименталните резултати и направените анализи.

Това е един от най-стойностните моменти в дисертационния труд.

Тук се анализират отговорите на изследваните лица на отворените въпроси спрямо чувството за принадлежност и удовлетвореността от академичните постижения. Анализът е изключително богат, включващ много компоненти и показатели. Първичните данни са структурирани в таблици, от които се получава точната информация за състоянието на критериите, респондентите и показателите. Тази информация впоследствие се анализира качествено и количествено.

Паралелно с това, тук се прави и прецизен статистически анализ, който удостоверява репрезентативността на резултатите. Те се представят графично, таблично и словесно, което улеснява направените интерпретации.

Задълбочено и професионално се интерпретира връзката между изследваните променливи. В процеса на тези интерпретации г-жа Дана Барак обобщава резултатите от своето изследване, формулира препоръки към науката и практиката и обосновава приносните моменти на своето изследване. Най-хубавото в случая е, че направеното изследване може да се разглежда като основа за бъдещи научни изследвания, което аз оценявам като най-силен приносен момент.

Богатият, съдържателен и всеобхватен анализ, който прави Дана Барак е сериозна предпоставка и заявка за изработването на действащ модел на стимулираща среда за развитие, обучение, социална адаптация и интеграция на подрастващите с нарушения в четенето.

Изводи, препоръки и приноси от изследването.

Препоръките и изводите са направени професионално и имат подчертан научно-теоретичен и приложен аспект.

Приемам реалността на описаните приноси. Г-жа Дана Барак ги обособява в две групи: приноси с теоретичен и приложен характер. Те са дадени в обобщен вид, но очертават ползите от включването на децата с увреждания в адекватна образователна рамка.

Аз ще се опитам да очертая някои по-конкретни приносни моменти, които определят значимостта и актуалността на дисертационния труд:

1. Богато теоретично изследване;
2. Използване на обективен инструментариум за измерване ефективността на образователните рамки в Израел;
3. Представяне на възможностите на двете основни образователни рамки в Израел като предпоставка за качествено обучение и приобщаване на юношите с нарушения в четенето;
4. Обосноваване на необходимостта от тематични обучения на учителите (общообразователни и ресурсни) за промяна на нагласите относно образователната рамка (образователната среда). Остава открит въпросът кой трябва да се ангажра с тези обучения.

Оценка на автореферата и публикациите.

Авторефератът е разработен върху 32 страници, от тях върху 10 страници е представена библиографията. В автореферата са представени лаконично, но точно най-важните моменти от дисертационния труд.

Докторантката има три публикации, които са достатъчни за допускане до публична защита.

Коментари и препоръки:

1. По отношение на структурата – имам препоръка отделните подраздели в четирите глави да бъдат обозначени по начин, който да показва принадлежността им към съответната глава и подраздел.

2. Фактът, че чрез експерименталното изследване не са открити разлики между учениците с нарушения при четене и техните връстници в нивото на социалната тревожност, чувството за обща принадлежност към класа и училището поражда въпроса доколко адекватни, достъпни и стандартизирани са въпросите, предложени във въпросника.

3. Получените експериментални резултати са разнопосочни по отношение на използваната рамка на обучение – т.е. подиндексите от хипотезата се доказват или отхвърлят. Това по някакъв начин дали ще помогне на педагогическата практиката в Израел при избора на конкретна образователна рамка за юношите с нарушения в четенето?

4. Препоръчвам на г-жа Дана Барак в своите бъдещи изследвания да използва научните термини „дислексия“ и „дисграфия“, които се използват за обозначаване на нарушенията в четенето и писането.

5. Как може да се коментира установеният от г-жа Дана Барак факт, че изследваните лица предпочитат специалното образование пред приобщаването в редовното образование?

Заключение:

Въз основа на всичко положително, описано и аргументирано в моята рецензия, с убеденост мога да заявя, че Дана Барак има качества на добър изследовател и перспективен учен, а рецензията има своите положителни моменти и достойнства. Въз основа на това, предлагам на

УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ да гласува с положителен вот за присъждане на Дана Барак на образователна и научна степен „доктор“ по педагогика (специална педагогика).

11.06.2021

Рецензент: .....

/проф. д-р К. Караджова/

R E V I E W

Of the thesis:

The Influence of the Type of Learning Framework on the Level of Social Anxiety, Sense of Belonging, and Sense of Self- Efficacy among Reading Disabled Adolescents

Doctoral Candidate: Dana Barak Harel

Doctoral Supervisor: Prof. Dr. Terziyska

Reviewer: Prof. Dr. K. Karadzhova

By order № 1121 of 28.04.2021 of the Rector of the Southwestern University (SWU), I was appointed as a member of the scientific jury assigned with the task of carrying-out a thesis defence procedure on the following thesis topic: The Influence of the Type of Learning Framework on the Level of Social Anxiety, Sense of Belonging, and Sense of Self- Efficacy among Reading Disabled Adolescents.

Professional field: 1.2. Pedagogy.

Field of Higher Education: 1. Educational Sciences.

Doctoral Programme: Special Education.

Author of the Thesis: Dana Barak Harel, Doctoral Candidate of Independent PhD Study in the Department of Education Management and Special Education.

The set of materials presented by Mrs. Dana Barak Harel is in accordance with Article 36 (1) of the Regulation for the Development of the Academic Staff.

Brief Biographical Data about the Doctoral Candidate.

Mrs. Dana Barak is a special educator. She has a bachelor's and a master's degree. As a special educator, she has proved herself both as a lecturer and as a pedagogical counselor at the Department of Special Education in the city of Oranim (Israel). With regard to this, it should be noted that she has taught the discipline: Introduction to Special Education to first-year college students.

She currently works as a special educator and teaches students from seventh to twelfth grade. As such, she has the opportunity to observe and study the social anxiety manifestations and emotionally social aspects in students with learning disabilities.

Ms. Dana Barak has a lot of experience in educating both children without disabilities and children with special educational needs (CSEN). She studies the developmental possibilities of CSEN in the conditions of the special and the mainstream school. She introduces the "learning framework" paradigm, which refers to the inclusive mainstream environment.

Dana Barak is well-informed about the innovations in the field of Special Education in a number of European countries and utilises many of those innovations in the training and development of CSEN.

Assessment of the Relevance and Significance of the Scientific Problemme.

The thesis contains interesting, though currently insufficiently explored, information about the need to explore the links between the inclusive environment (learning framework) and the level of social anxiety in students with reading disabilities. At the same time, the possibilities for the creation of a special educational and didactic organisation, whose purpose is to stimulate the

sense of belonging and the sense of self-efficacy in adolescents with reading disabilities, are analysed.

One of the main emphases in the thesis is the search for and the subsequent finding of adequate approaches and strategies that have a positive impact on both the educational and the emotional development of all students.

The fact that in recent years globally the number of children with learning disabilities has increased significantly (in Israel, around 80% of the children possess such disabilities) raises the need to create modern theoretical and practical solutions to optimise the process of learning, socialisation and integration of students with reading problemmes. The process of linking this issue with the level of social anxiety, sense of belonging and sense of self-efficacy requires that specialists should possess additional competencies and utilise new educational models and work strategies.

From this point of view, the chosen topic, as well as the thesis as a whole, are significant, with many applicable aspects for the pedagogical theory and practice.

Assessment Based on Formal Indicators, such as: Volume, Structure, Layout and Presentation.

Dana Barak's thesis as far as volume, structure and content are concerned meets the formal indicators' thesis requirements for awarding a doctoral degree.

The structure is a classic one. The thesis is written on 166 standard computer pages, 116 pages of which are text. The thesis includes an introduction, four chapters, findings and conclusions, a discussion that contains the summary and the conclusion, a bibliography containing 209 titles in Hebrew and in English, as well as 12 appendices.

The literature is selected according to the topic of the thesis and is mostly contemporary.

The written work is very well formed in a technical sense, it creates the impression of achieved depth both in the theoretical interpretations and in the analyses of the results.

Evaluation and Content of the Thesis.

The introduction outlines the main trends for inclusion of students with special educational needs (SEN), as well as some of the experimental work's points. Special attention is paid to the additional learning framework concerning students with SEN, who are included in the state educational system. This section also introduces some of the basic assumptions about the relationship between social anxiety and the sense of self-efficacy and of belonging to the school and the classroom, as well as about their impact on learning disabilities.

The *first chapter* analyses the literature sources used by the doctoral candidate. Special attention is paid to the Law on Inclusion in Israel and the Regulation on Inclusive Education in Bulgaria, their application and effectiveness.

Professionally and competently, the doctoral candidate presents reading disabilities nature and features, disorders in adolescent students social and emotional characteristics and, on this basis, differentiates the concepts of "sense of self-efficacy", "need for sense of belonging", "anxiety, social anxiety", etc. In parallel with this, the relationship between reading disability and social anxiety is analysed here.

The *second chapter* presents the experimental study design.

The starting point of the experimental study is the existence of two different Israeli educational system's frameworks. A good impression is made by the fact that as early as this part, Mrs. Dana Barak has already hinted at the existence of a relationship between the learning framework type and the student's emotional experience. Here, the goal and tasks of research are

elaborated on. The goal is ambitious and is oriented towards the type of learning framework and its influence on the emotional aspects associated with reading disabilities. The tasks are specific, related to establishing correlations between social anxiety and reading disabilities. The formulated hypothesis and sub-hypotheses are a logical consequence of the set tasks. The examined subjects (64 in total) are divided into an experimental and a control group. I will add that Mrs. Dana Barak's many years of experience as a special educator and her work with children with SEN has a significant impact on the accuracy and objectivity of the formulated hypotheses and subsequent analyses. She is well acquainted with the state of the learning process and the social anxiety's peculiarities attributed to adolescent students with reading disabilities.

The research tools include a psychological questionnaire, which is afterwards subjected to quantitative and qualitative analysis.

The *third chapter* presents findings and conclusions. The hypotheses of the study are found to be partially confirmed. Here, the main experimental data are subjected to qualitative analysis. The findings of the study found correlations between the emotional reactions of students with reading disabilities and the learning framework – special education versus regular education inclusion.

In the *fourth chapter*, there is a discussion about the experimental results and the analyses made.

This is one of the most valuable features of the thesis.

Here, the examined subjects' answers to the open-ended questions concerning the sense of belonging and satisfaction with the academic achievements are analysed. The analysis is extremely thorough, containing many components and indicators. The primary data are presented in tables, which provide accurate information on the status of the criteria, respondents and indicators. This information is subsequently analysed qualitatively and quantitatively.

Parallel with this, a precise statistical analysis is also performed here, which certifies the results' representativeness. The results are presented graphically, tabularly and verbally, which action facilitates the interpretations made.

The relationship between the examined variables is thoroughly and professionally interpreted. In the process of these interpretations, Mrs. Dana Barak summarises her research' results, formulates recommendations for the scientific and practical fields, and elaborates on the contribution points of her research. The best thing in this case is that the completed research can be considered as a ground for future research, which I consider to be the strongest contribution point.

The thorough, meaningful and comprehensive analysis made by Dana Barak is a serious prerequisite and will potentially give rise to the creation of an effective model of a stimulating environment for development, education, social adaptation and integration of adolescents with reading disabilities.

Conclusions, Recommendations and Contributions Arising from the Research.

The recommendations and the conclusions are professionally made and have a strong scientific-theoretical and practical aspect.

I accept the actuality of the described contributions. Mrs. Dana Barak divides them into two groups: contributions with theoretical and with practical nature. Although they are summarily presented, they still outline the benefits of including children with disabilities in an adequate learning framework.

I will attempt to outline some contribution points that are more specific and determine the thesis significance and relevance:

1. Thorough theoretical research;

2. Use of objective tools to measure the effectiveness of learning frameworks in Israel;

3. Introduction of the capabilities of the two main learning frameworks in Israel as a prerequisite for quality education and adolescents with reading disabilities' inclusion;

4. Justification of the need for thematic trainings for teachers (both general education teachers and support teachers) focused on changing attitudes towards the learning framework (learning environment). The question of who should engage in conducting these trainings remains open.

Evaluation of the Thesis Abstract and the Publications.

The thesis abstract is developed on 32 pages, on 10 pages of which the bibliography is presented. The thesis abstract introduces succinctly but precisely the most important points of the thesis.

The doctoral candidate has three published works, which number is sufficient for her admission to public defence.

Comments and Recommendations:

1. In terms of structure – I recommend that the individual subsections in the four chapters should be marked in a way that indicates the respective chapter and subsection to which they belong.

2. The fact that the experimental study did not reveal any differences between students with reading disabilities and their peers as far as the level of social anxiety, the sense of common belonging to the class and the school are concerned raises the question of exactly how adequate, accessible and standardised the questions proposed in the questionnaire are.

3. The reached experimental results are ambiguous with regard to the applied learning framework – i.e., some sub-indices do not present significant difference as far as the experimental and control groups are concerned, whereas, other sub-indices present such a difference. Will this in any way help pedagogical practice in Israel when choosing a specific learning framework for adolescents with reading disabilities?

4. I recommend to Mrs. Dana Barak in her future research to utilise the scientific terms “dyslexia” and “dysgraphia”, which are used to refer to impairments in reading and writing.

5. How can one comment on the fact established by Mrs. Dana Barak that the examined subjects prefer special education over general education inclusion?

Conclusion:

Based on everything positive described and elaborated on in my review, I can confidently state that Dana Barak has the qualities of a good researcher and a promising scientist, and the reviewed work has its positive features and merits. Based on this, I suggest that the ESTEEMED SCIENTIFIC JURY should vote in favour of awarding Dana Barak the educational and scientific degree of “Doctor” in Pedagogy (Special Education).

11.06.2021

Reviewer: .....

/Prof. Dr. K. Karadzhova/